

El futur de les humanitats

El Punt - 27/11/2003

RICARD TORRENTS. Professor de la Universitat de Vic. Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

En un clima de rigor intel·lectual hem discutit a Vic, en el marc de l'Institut Universitari Joan Lluís Vives, sobre el futur de les humanitats a l'escola i a la universitat. O sigui, un debat sobre el futur del país. S'han presentat idees complexes, crítiques penetrants i propostes estratègiques. Entre aquestes la que més m'ha interessat és la que proposa de plantar les humanitats al lloc central del sistema d'ensenyament, si ens creiem que l'educació és el baluard de la democràcia i que val la pena de defensar-lo. És una proposta de vertebrar el sistema d'ensenyament a l'entorn d'un eix d'humanitats, abans que es dissolgui el que resta d'energia educativa del sistema.

Hem de treure els programes i els plans d'estudi del bany maria que els manté tous i gelatinosos. Els hem de sostreure als poders que no tenen objectius educatius sinó electorals al servei de la ideologia del partit de torn. Els hem de prendre als experts funcionaritzats que cobreixen de termes opacs i pseudocientífics la nuesa d'idees i s'atribueixen la facultat de decidir què han d'estudiar i què no les promocions que entren avui a les escoles i sortiran de les universitats d'aquí a vint anys. Només una vertebració a l'entorn dels coneixements humanístics pot donar el punt de duresa i d'elasticitat al sistema educatiu.

Un país avançat necessita formar professionals que es guanyin la vida alhora que ciutadans que es guanyin la democràcia. No és una qüestió de recursos. És una qüestió d'orientació dels recursos. Cap activitat com l'educativa no té un marge de fracàs tan elevat. Apliquem a l'escola i a la universitat una ingent inversió material i humana que no es tradueix en eficiència, perquè no troba l'orientació que la vertebrari. La proposta no es gira cap al passat. Per això no parla de retorn ni de restauració.

Les humanitats van jugar un paper decisiu en el món de l'ensenyament fins al segle dinou. Si les societats les van desbancar i al seu lloc hi van posar les disciplines que convencionalment anomenem ciències, en el segle XX hem assistit al desplaçament de les ciències per les tecnologies. La funció de les humanitats en el passat és irreplicable. L'únic retorn de les humanitats és cap al futur. Tampoc no es tracta de ressuscitar la querella entre ciències i lletres incorporant-hi les tecnologies, sinó d'articular a l'entorn dels sabers humanístics aquests tres components, el científic, el literari artístic i el tecnològic. Els enemics de les humanitats no són ni les ciències, ni les tecnologies ni les lletres i les arts, sinó els enemics de la democràcia com a ideal de convivència dels ciutadans lliures, solidaris i participatius en la vida del seu país. Només les humanitats, les noves velles humanitats tenen la capacitat de vertebrar l'educació del futur. Cosa que fa pensar que la trompetejada crisi de les humanitats no és sinó un invent dels interessats a acabar-les d'eliminar dels programes educatius forts convertint-les en assignatures ornamentals.

L'horitzó de les humanitats és necessàriament llarg, llunyà. Però no ens confonguéssim pas pensant que hem de fer una altra reforma. Les reformes no són de l'àmbit de l'educació, sinó de l'administració. Les reformes ens continuaran castigant, com fan ara, desvertebrant el sistema d'ensenyament i augmentant el desprestigi social de les humanitats. Als ministeris i a les conselleries el poder educatiu de les humanitats és prou conegut i, doncs, temut, i doncs, frenat. Mentrestant a les escoles i a les universitats es fa cada dia més urgent articular els sabers a l'entorn d'un nucli de coneixements, prou vigorós alhora que prou elàstic per construir una formació generalista i especialitzada per a tothom.

Els nens i les nenes de sis anys tenen deu assignatures diferents, i molts acaben l'escola primària sense saber llegir seguit. A la universitat hi ha centenars d'especialitzacions que permeten que un lingüista no sàpiga llatí, un arqueòleg no sàpiga història del segle XX, un enginyer no sàpiga res de filosofia moral, un advocat no domini el català, ni oral ni escrit, un metge no sàpiga res de doctrines religioses. Hem posat l'elasticitat per damunt del vigor i ho paguem amb especialistes que ignoren tot el que no és de la seva especialitat. Només les humanitats, col·locades al centre del sistema, poden sumar les forces oposades però complementàries de l'especialització i del generalisme. Només les humanitats que ja des d'ara truquen a la porta del futur de l'educació tenen la capacitat d'infondre al sistema l'energia necessària per fer sostenibles l'escola, l'institut i la universitat. És una proposta que caldrà tenir en compte, no per ara, sinó per ara, per demà i per demà passat i per demà passat no l'altre. Una carrera per a corredors de fons.